

**SMJERNICE ZA UTVRĐIVANJE PROCESA PROIZVODNJE I OBILJEŽAVANJA
HRANE PROIZVEDENE BEZ GENETSKI MODIFICIRANIH ORGANIZAMA
(GMO)**

Potreba za donošenje Smjernica

Smjernice za utvrđivanje procesa proizvodnje i obilježavanja hrane proizvedene bez genetski modificiranih organizama (GMO) nastale su kao rezultat sastanka ministara odgovornih za poljoprivredu u široj regiji Dunava, koji je održan na inicijativu Ministarstva poljoprivrede i okoliša Republike Slovenije i Dunav soja inicijative 23. augusta 2013. u Moravskim Toplicama, a na kojem se razgovaralo o implikacijama regionalne saradnje za proteinsku sigurnost u dunavskoj regiji. Ministri su potpisali zajedničku deklaraciju u kojoj su se, između ostalog, saglasili da treba „naglasiti slobodu izbora potrošača uspostavljanjem transparentnog međunarodnog standarda za praćenje proizvodnje, kontrolu i sistem certificiranja označavanja proizvoda oznakom "bez GMO-a" (GMO-free), za proizvode na bazi biljaka, prerađevine i proizvode životinjskog porijekla“.

Tim iz Savezne agencije za okoliš iz Austrije (Umweltbundesamt), u bliskoj saradnji s Njemačkom organizacijom za međunarodnu saradnju (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit – GIZ) i Dunav soja inicijative, bio je odgovoran za koordinaciju i predsjedavanje participativnim stručnim procesom uspostavljanja standarda za označavanje prehrambenih proizvoda bez GMO-a, kao i povezanog sistema kontrole za dunavsku regiju.

Uz podršku GIZ-ovog projekta čiji je cilj jačanje ekonomske, ekološke i socijalno održive proizvodnje soje bez GMO-a u odabranim područjima dunavske regije, osnovana je Tehnička radna grupa Bosne i Hercegovine za pregled i razmatranje predloženog obilježavanja hrane proizvedene bez GMO-a i kontrole proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku. U Tehničkoj radnoj grupi bili su predstavnici: Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine, Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske i Vijeća za GMO Bosne i Hercegovine.

Finalni tekstovi smjernica pod nazivom:

- a) Standard za utvrđivanje procesa proizvodnje i obilježavanje hrane proizvedene bez genetski modificiranih organizama (GMO),
- b) Standard za kontrolu proizvodnje bez genetski modificiranih organizama (GMO) zasnovane na riziku;

dostavljeni su zemljama dunavske regije radi primjene, naročito zemljama koje još nemaju vlastite nacionalne pristupe za označavanje i kontrolu proizvoda bez GMO-a.

Pozvane su sve ostale evropske zemlje, koje su zainteresirane za uspostavljanje sistema obilježavanja i kontrolu proizvoda bez GMO-a, da koriste ove finalne tekstove smjernica.

Na osnovu člana 17. stav 1., člana 53. stav (3), člana 54. stav 1., tač. a), b), i g) i člana 56. stav 3. Zakona o hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 50/04), člana 61. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09) i člana 36. Pravilnika o pružanju informacija potrošačima u hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 68/13) direktor Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine d o n o s i

**SMJERNICE ZA UTVRĐIVANJE PROCESA PROIZVODNJE I OBILJEŽAVANJA
HRANE PROIZVEDENE BEZ GENETSKI MODIFICIRANIH ORGANIZAMA
(GMO-a)**

**Član 1.
(Predmet)**

(1) Smjernicama za utvrđivanje procesa proizvodnje i obilježavanja hrane proizvedene bez genetski modificiranih organizama (GMO) (u daljnjem tekstu: Smjernice) određuju se uslovi za hranu čije obilježavanje, prezentiranje, oglašavanje i poslovna dokumentacija ukazuju na to da je proizvedena bez korištenja GMO-a ili proizvoda koji su nastali ili se sastoje od njihⁱ. Ovo, u svakom slučaju, podrazumijeva sljedeće formulacijeⁱⁱ: „proizvedeno ili obrađeno bez genetičke tehnologije“, „bez genetičkog inženjeringa“, „genetski nemodificirano“, „bez GMO-a“, „bez genetičke tehnologije“ ili „bez upotrebe genetičke tehnologije“, kao i sljedeće termine: „u ishrani nije korištena genetski modificirana hrana za životinje“ i slično.

(2) Spisak konkretnih termina koji se koriste u različitim zemljama dat je u Aneksu ovih smjernica.

(3) Ako su ispunjeni neophodni uslovi, treba omogućiti da certificirani organski proizvodi budu obilježeni kao proizvodi bez GMO-a u skladu sa Smjernicamaⁱⁱⁱ.

**Član 2.
(Cilj)**

(1) Smjernice se donose kako bi se osigurala sljedivost, transparentnost i kontrola proizvodnih procesa, te zaštita interesa potrošača.

(2) Smjernicama se utvrđuju pravila za proizvodnju bez GMO-a za sve faze u lancu ishrane, kao i za korištenje termina kada je riječ o proizvodnji bez GMO-a za potrebe obilježavanja, prezentiranja i oglašavanja.

(3) Smjernice treba da se primjenjuju i koriste kao dio paketa koji također obuhvata Smjernice za kontrole proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku. Kada je to primjenjivo, ove smjernice se povezuju.

Član 3. (Definicije)

Pojedine definicije u smislu ovih smjernica imaju sljedeće značenje:

- a) "proizvodnja bez GMO-a" podrazumijeva primjenu proizvodnih procesa u skladu s pravilima navedenim u Smjernicama u svim fazama proizvodnje, prerade, marketinga i transporta hrane i stočne hrane;
- b) "bez GMO-a" znači da potiče iz proizvodnje bez GMO-a ili je u vezi s ovakvom proizvodnjom;
- c) "rukovodilac" je pojedinac ili subjekat zadužen za postizanje usklađenosti s pravilima ovih smjernica u okviru privrednog subjekta kojim rukovodi;
- d) "biljna proizvodnja" je proizvodnja proizvoda od poljoprivrednih biljaka;
- e) "stočarska proizvodnja" je uzgoj ili držanje životinja (uključujući ribe, reptile i vodozemce) za proizvodnju hrane, vune, kože ili krzna ili za druge proizvodne svrhe. Ovo ne uključuje: divlje životinje, životinje koje se koriste u sportskim i kulturnim događajima (predstave), eksperimentalne i laboratorijske životinje i beskičmenjake;
- f) "akvakultura" je uzgoj ili gajenje vodenih organizama korištenjem tehnika koje služe za povećanje proizvodnje datih organizama preko granica prirodnog kapaciteta okruženja;
- g) "period konverzije" je prelazak na proizvodnju bez GMO-a u okviru određenog vremenskog perioda, u toku kojeg se primjenjuju odredbe u vezi s proizvodnjom bez GMO-a;
- h) "označavanje" podrazumijeva svaku riječ, podatak, robni žig, zaštićeni naziv i slikovni ili simbolički prikaz koji se odnosi na proizvod i koji se nalazi na bilo kojem pakiranju, dokumentu, obavještenju, etiketi, prstenu ili privjesku, a koji prati ili se odnosi na ovaj proizvod ili na njega upućuje;
- i) "reklamiranje" je bilo kakva komunikacija ili predstavljanje u javnosti u vezi s trgovinom i poslovanjem u kojem postoji namjera ili mogućnost da se oblikuje i utiče na stav, uvjerenje ili ponašanje kako bi se neposredno ili posredno promovirala prodaja proizvoda bez GMO-a;
- j) "promocija" je prezentacija hrane, posebno njenog oblika, izgleda ili pakiranja, materijala za pakiranje, načina na koji su ti materijali raspoređeni i položaja u kojem se prikazuju;
- k) "certifikaciono tijelo" je nezavisna treća strana koja radi poslove inspekcije i certifikacije u oblasti proizvodnje bez GMO-a, u skladu s odredbama ovih smjernica;
- l) "proizvodi za zaštitu bilja" su proizvodi koji se koriste za zaštitu bilja, sredstva za suzbijanje štetnih organizama ili za prevenciju djelovanja ovih organizama. Kada se radi o Smjernicama, uzete su u obzir aktivne supstance proizvoda za zaštitu bilja;
- m) "genetski modificirani organizam (GMO)" je organizam, izuzev ljudskog, u kojem je genetski materijal izmijenjen na način koji se ne može postići prirodnim razmnožavanjem ili prirodnom rekombinacijom;
- n) "proizvedeno iz GMO-a" znači da je u cijelosti ili djelimično nastalo iz GMO-a, ali ne sadrži, niti se sastoji od GMO-a.

- o) "proizvedeno od GMO-a" znači da je nastalo od GMO-a kao posljednjeg živog organizma u proizvodnom procesu, ali da se ne sastoji od GMO-a, da ne sadrži i da nije proizvedeno iz GMO-a;
- p) "organizacija" je grupa privrednih subjekata iz istog ili različitih sektora proizvodnje bez GMO-a;
- r) "kritične komponente" su poljoprivredne biljke koje imaju genetski modificirane sorte i hibride i koje se gaje, te sirovine ili proizvodi koji sadrže ili se sastoje od ovih gajenih biljaka, kao i sastojci hrane životinjskog porijekla i sastojci hrane kao što su enzimi, aditivi i drugi, koji nisu obilježeni u skladu s Uredbom Evropskog parlamenta i Vijeća br. 1829/2003, od 22.9.2003., o genetski modificiranoj hrani i hrani za životinje (u daljnjem tekstu: Uredba br. 1829/2003), ali se mogu proizvesti od GMO-a.

PROPISI U OBLASTI PROIZVODNJE

Član 4.

(GMO i proizvodi proizvedeni od ili pomoću GMO-a)

(1) Hrana: GMO i proizvodi koji nastanu iz ili od GMO-a¹ neće biti korišteni za ishranu, za aditive ili za pomoćna sredstva u preradi hrane.

(2) Hrana za životinje i drugi proizvodi: GMO i proizvodi koji se proizvedu iz GMO-a neće biti korišteni kao hrana za životinje, aditivi ili pomoćna sredstva za preradu hrane za životinje, sredstva za zaštitu bilja, đubriva, sredstva za kondicioniranje zemljišta, sjeme, vegetativni propagacioni materijal, mikroorganizmi i domaće životinje u proizvodnji bez GMO-a.

(3) Zabrana korištenja iz st. (1) i (2) ovog člana ne odnosi se na veterinarske medicinske proizvode proizvedene od ili pomoću GMO-a namijenjenih za hranu i stočnu hranu.

Član 5.

(Certifikat ili potvrda o usaglašenosti s kritičnim komponentama)

Kao garancija da u proizvodnji neće biti korišteni GMO-i ili proizvodi nastali iz GMO-a, potrebno je da rukovodilac osigura da proizvodi ili sastojci nisu obilježeni prema propisima Evropske unije odnosno Uredbi br. 1829/2003 i Uredbi Evropskog parlamenta i Vijeća br. 1830/2003, od 22. 9. 2003., o sljedivosti i označavanju GMO-a i sljedivosti prehrambenih proizvoda i hrane za životinje proizvedenih od GMO-a (u daljnjem tekstu: Uredba br. 1830/2003), dok je za proizvode koji ne potpadaju pod ove propise potrebno osigurati certifikat za kritične komponente ili potvrdu o usaglašenosti proizvodnje bez GMO-a.

¹ Primjeri za proizvode proizvedene od GMO-a: vitamin C ili enzim koji je proizveden od genetski modificiranog mikroorganizma

Član 6.

(Dokaz o nekorisćenju GMO-a ili proizvoda proizvedenih od GMO-a)

S ciljem dokazivanja da nema korištenja GMO-a ili proizvoda koji nastaju od GMO-a (u vezi s proizvodima koji ne obuhvataju hranu i hranu za životinje ili proizvodima koji nastanu od GMO-a), rukovodioci su dužni od dobavljača osigurati potvrdu da isporučeni proizvodi nisu proizvedeni iz ili od GMO-a, ako ove proizvode koji nisu bez GMO-a koriste ili nabavljaju od trećih lica. Ova potvrda ne zahtijeva se za one proizvode za čiju se bilo koju metodu koja se primjenjuje u praksi, prema posljednjim saznanjima, ne može reći da ukazuje na to da su GM proizvodi, da sadrže GMO ili da su proizvedeni iz ili od GMO-a (npr. za čiste minerale, mineralna đubriva, hemijski sintetizirane materija iz proizvoda za zaštitu bilja ili specifične biljne ili životinjske vrste i mikroorganizme).

Član 7.

(Opći zahtjevi)

(1) Cjelokupnim poljoprivrednim gazdinstvom upravlja se u skladu sa Smjernicama o proizvodnji bez GMO-a, s tim da:

- a) poljoprivredno gazdinstvo može biti podijeljeno na jasno odvojene jedinice ili, kada se radi o akvakulturi, na mjesta proizvodnje, kojima se ne upravlja u potpunosti prema odredbama o proizvodnji bez GMO-a. U stočarskoj proizvodnji potrebno je da ove jedinice budu istaknute kao drugačiji proizvodni sektor. U slučaju akvakulture moguće je uključiti iste vrste, pod uslovom da su mjesta proizvodnje adekvatno odvojena. Kada se radi o biljkama, koriste se različite sorte ili hibridi koje je moguće razlikovati.
- b) kada se, u skladu s tačkom a), svim jedinicama na gazdinstvu ne upravlja prema pravilima o proizvodnji bez GMO-a, rukovodilac razdvaja površinu, stoku i proizvode koji se koriste za potrebe jedinica bez GMO-a ili se u njima proizvode od površine, stoke i proizvoda koji se ne koriste u jedinicama bez GMO-a ili se u njima proizvode, vodeći o tome odgovarajuću evidenciju najmanje za posljednjih pet godina, kako bi se pokazalo da su odvojeni.

(2) Prerađivački pogoni treba da ispunjavaju sljedeće zahtjeve:

Proizvodnja prerađene, genetski nemodificirane hrane ili hrane za životinje pogodne za proizvodnju hrane bez GMO-a odvaja se prostorno ili vremenski od proizvodnje prerađene hrane ili hrane za životinje koja sadrži GMO i koja nije pogodna za proizvodnju hrane bez GMO-a.

Član 8.
(Posebni zahtjevi u vezi s hranom)

(1) Sjeme ili sadni materijal za vegetativno razmnožavanje:

U proizvodnji hrane bilnog porijekla dozvoljeno je korištenje biljaka čije sjeme ili vegetativni propagacioni materijal nije genetski modificiran i za koje ne postoji rizik od prisustva GMO-a u poljoprivrednim proizvodima.

(2) Stočarstvo:

U proizvodnji hrane mogu da budu korišteni samo životinjski sastojci poljoprivrednog porijekla, uključujući i akvakulturu, koji potiču od domaćih životinja koje nisu GMO i za čiju ishranu su od samog rođenja, ili u slučaju sisara, nakon prestanka sisanja, korišteni proizvodi usklađeni sa Smjernicama.

Akvakultura bez GMO-a mora biti zasnovana na uzgoju mlađi koja potiče iz genetski nemodificiranih priplodnih jedinki.

(3) Pčelarstvo:

Pčelinji proizvodi kao što su med, matična mliječ i polen mogu se smatrati proizvodima bez GMO-a samo ako na tri kilometra od lokacije pčelinjih košnica nema poljoprivrednog zemljišta s genetski modificiranim biljkama (uključujući i eksperimentalna ogledna polja). Ograničenje se primjenjuje tokom cijele sezone pčelinje ispaše. Supstance koje se koriste za ishranu pčela ne smiju biti genetski modificirane po porijeklu. Kada je riječ o pčelama, nije određen period konverzije.

Član 9.
(Period konverzije)

Životinje koje od samog rođenja nisu uzgajane u skladu sa Smjernicama, ili u slučaju sisara, nakon prestanka sisanja, moraju proći sljedeće periode, odnosno preći na ishranu hranom za životinje bez GMO-a, prije nego što je proizvod koji je proizveden od ovih životinja ili ih sadrži moguće plasirati na tržište u skladu sa Smjernicama:

- a) kompletan period tovljenja za svinje (s početnom maksimalnom težinom od 35 kg);
- b) tri mjeseca u slučaju stoke koja se koristi za proizvodnju mlijeka, a dvije sedmice u slučaju nabavke nove krave koja već daje mlijeko za obnavljanje stada;
- c) šest sedmica u slučaju živine koja se koristi za proizvodnju jaja;
- d) pilići ne smiju biti stariji od tri dana pri konverziji na tov živine bez GMO-a;
- e) cjelokupan period tovljenja životinja koje se uzgajaju u vodi;
- f) najmanje jednu godinu prije klanja kod životinja koje se koriste za proizvodnju mesa ili najmanje tri četvrtine njihovog životnog vijeka, za životinje čiji je životni vijek kraći od jedne godine.

Član 10.
(Izuzeci)

(1) Ako hrana koja sadrži više od jedne komponente u potpunosti ne ispunjava zahtjeve hrane bez GMO-a, na listi komponenti moguće je jednu ili više komponenti deklarirati oznakom "bez GMO-a" (GMO-free). Oznaka "bez GMO-a" može biti korištena samo ako sve komponente ispunjavaju ove zahtjeve propisane Smjernicama.

(2) Hrana također može imati oznaku "bez GMO-a" ako sadrži manje od 1% komponenti životinjskog porijekla koje u potpunosti ne zadovoljavaju kriterije ovih smjernica. Ipak, takve komponente ne smiju biti obilježene prema uredbama EU br. 1829/2003 i br. 1830/2003. Svaka komponenta prehrambenog proizvoda može samo biti ocijenjena kao potpuno usklađena ili kao neusklađena sa Smjernicama.

(3) U slučaju prehrambenih aditiva, pomoćnih sredstava, aroma, enzima, aminokiselina i ostalih mikronutrijenata, kao i vitamina, kada na tržištu ne postoje supstance osim onih koje su proizvedene pomoću GMO-a, ove supstance mogu biti korištene ako su uvrštene na listu Evropske komisije u skladu s članom 22.(2) (g), a u vezi s članom 37.(2) Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007, od 28.6.2007., o organskoj proizvodnji i obilježavanju organskih proizvoda i stavljanju van snage Uredbe (EEZ) br. 2092/9.

DOKAZ O NEKORIŠTENJU GMO-a

(Ovo poglavlje Smjernica usko je povezano sa Smjernicama za kontrolu proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku)

Član 11.
(Dokaz rukovodilaca i/ili privrednih subjekata)

(1) Rukovodioci i/ili privredni subjekti koji plasiraju hranu u skladu s opisom definiranim Smjernicama na tržištu treba da osiguraju odgovarajuće dokaze za praćenje poštivanja postavljenih pravila definiranih Smjernicama. Oni treba da dostave dokumentaciju u vezi s pripremom, tretiranjem, preradom i miješanjem hrane ili hrane za životinje kojom se potvrđuje da su ispoštovani propisani zahtjevi u pogledu korištenja ove tvrdnje. Odgovarajuća i sljediva dokumentacija uključuje sljedeće:

- a) obavezujuće izjave snabdjevača sirovinama o ispunjavanju preduslova za obilježavanje,
- b) izvještaje o analizama ili dokumentaciju koja s dovoljnom sigurnošću pokazuje da su ispunjeni preduslovi za obilježavanje,
- c) certifikat za svaku kritičnu komponentu (vidjeti Nacrt smjernica za kontrolu proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku).

(2) Aktivnosti rukovodilaca i/ili privrednih subjekata kontrolira akreditirano certifikaciono tijelo.

Član 12.
(Kontrola)

Usklađenost sa Smjernicama kontrolira se u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije. Kontrola ispravnosti proizvodnje, prerade i obilježavanja zasniva se na samokontroli i vanjskoj kontroli, u skladu sa ISO 17065 (vidjeti Smjernice za kontrolu proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku).

Član 13.
(Samokontrola i vanjska kontrola)

(1) Samokontrole (u skladu s odredbama Smjernica za kontrolu proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku) provode se kontinuirano kao dio zaduženja rukovodioca i/ili privrednog subjekta korištenjem instrumenata za dokumentiranje i provođenje samokontrole.

(2) Vanjsku kontrolu i certifikaciju kontinuirano provodi certifikaciono tijelo koje je akreditirano za kontrolu proizvodnje bez GMO-a i u skladu sa ISO 17065. Kontrole se provode na osnovu rizika, uzimajući u obzir koncept kritičnih komponenti (vidjeti Smjernice za kontrolu proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku). Procjene rizika i kontrole obavljaju se sistematski i na način koji omogućava njihovu sljedivost.

Član 14.
(Granična vrijednost)

(1) Slučajno i tehnički neizbježno prisustvo odobrenih GMO-a, kao i proizvodi proizvedeni iz i od odobrenih GMO-a, neće se uzimati u obzir ako se na osnovu kontrole može utvrditi usklađenost sa zakonodavstvom zemlje u kojoj se primjenjuju Smjernice, u skladu s uredbama EU br. 1829/2003 i 1830/2003, i ako se može dokazati da ovaj udio ne prelazi 0,9% po sastojku. Cilj je da se zadrži prisustvo GMO-a u proizvodima sa oznakom "bez GMO-a" u najmanjoj mogućoj mjeri.

(2) Sadržaj GMO-a u bilo kojoj sirovini koja se koristi u proizvodnji hrane bez GMO-a ili hrane za životinje pogodne za proizvodnju bez GMO-a ne smije biti iznad 0,9% po sastojku, pod uslovom da je ovo prisustvo slučajno i tehnički neizbježno.

(3) Kontaminacija odobrenim GMO-ima u količinama ispod granice mjerenja (0,1% prema pravilu) po sastojku općenito se smatra tehnički neizbježnom ili slučajnom.

Član 15.
(Analitičko testiranje)

Analitički dokaz o odobrenim GMO-ima ili proizvodima proizvedenim iz ili od odobrenih GMO-a u opsegu iznad 0,1% i ispod 0,9% mora se smatrati povodom za provođenje kontrole efektivnosti mjera u smislu proizvodnje. Ovo se također primjenjuje i na evidenciju dobivenu

kroz postupke kontrola GMO-a ili proizvoda proizvedenih iz ili od GMO-a. Laboratorija koja radi analizu mora biti akreditirana u skladu sa ISO 17025 (vidjeti Standard za kontrolu proizvodnje bez GMO-a zasnovane na riziku).

Član 16.
(Uslovi obilježavanja)

Uslovi obilježavanja i reklamiranja navedeni u Smjernicama ne primjenjuju se ako se ova evidencija ne sačuva ili ako se ne može otkloniti opravdana sumnja u vezi sa usaglašenošću sa uslovima iz ovih smjernica.

OBILJEŽAVANJE, PREZENTIRANJE I OGLAŠAVANJE

Član 17.
(Označavanje hrane bez GMO-a)

Smatra se da je hrana označena na način utvrđen Smjernicama ako je iz načina obilježavanja, prezentiranja, oglašavanja i poslovnih dokumenata vidljivo da je proizvod proizveden prema pravilima navedenim u Smjernicama.

Član 18.
(Dokaz o usklađenosti)

Opisi u kojima je navedeno da hrana potiče iz proizvodnje bez GMO-a mogu se koristiti pri obilježavanju i oglašavanju hrane samo ako su svi sastojci ovih proizvoda proizvedeni u skladu s pravilima navedenim u Smjernicama.

Član 19.
(Izbjegavanje dovođenja potrošača u zabludu)

Nije dozvoljeno korištenje termina, uključujući i termine koji se koriste kao zaštitni znakovi, te prakse obilježavanja, prezentiranja i oglašavanja, koje bi potrošače ili korisnike mogle dovesti u zabludu, jer sugeriraju da je hrana o kojoj se radi ili sastojci koji se koriste u njenoj proizvodnji u skladu s pravilima navedenim u Smjernicama.

Član 20.
(Jasnost obilježavanja)

Kada se radi o hrani proizvedenoj prema odredbama ovih smjernica, obilježavanje i oglašavanje treba da sadrže jasnu napomenu da se radi o proizvodnji bez GMO-a u skladu sa Smjernicama: npr. **proizvedeno bez GMO-a, potiče iz proizvodnje bez GMO-a** ili slične

fraze. U Aneksu ovih smjernica je lista svih termina koji se trenutno koriste u različitim zemljama.

Član 21.
(Certifikaciono tijelo)

(1) Pri obilježavanju je potrebno navesti naziv certifikacionih tijela operatera ili privrednog subjekta koji je proveo posljednji korak u procesu pripreme ili prerade.

(2) Navodi sadržani u čl. 13. i 14. Smjernica moraju biti označeni na istaknutom mjestu tako da budu lako vidljivi, jasni i čitljivi, te, gdje je prikladno, neizbrisivi.

Član 22.
(Obilježavanje hrane za životinje)

(1) Prema Smjernicama, za obilježavanje hrane za životinje može se koristiti sljedeći izraz: “pogodno za proizvodnju hrane bez GMO-a“.

(2) U Aneksu ovih smjernica je lista termina koji se trenutno koriste u različitim zemljama.

**REGIONALNI I NACIONALNI SAVJETODAVNI ODBORI ZA
PROIZVODNJU HRANE BEZ GMO-A**

Član 23.
(Regionalni konsultativni i savjetodavni odbor)

(1) Preporučljivo je da regionalni konsultativni i savjetodavni odborima jednog predstavnika odgovornih vlasti zemalja iz dunavske regije i dodatne eksperte iz oblasti proizvodnje bez GMO-a, obilježavanja i kontrole hrane, ako je potrebno.

(2) Zadaci ovog odbora su, između ostalog, osiguranje razmjene informacija i davanje konkretnih savjeta u vezi s provođenjem ovih smjernica.

(3) Predstavnik odgovornih vlasti iz stava (1) ovog člana u ime Bosne i Hercegovine je predstavnik Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine.

Član 24.
(Nacionalni konsultativni i savjetodavni odbori)

Dodatno, osim regionalnog odbora, može se, na prijedlog nadležnih organa Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, osnovati i nacionalni odbor u Bosni i Hercegovini s ciljem davanja savjeta o bilo kojoj temi koja se odnosi na primjenu smjernica na nacionalnom nivou.

Član 25.
(Stupanje na snagu)

Smjernice stupaju na snagu danom donošenja i bit će objavljene na službenoj veb-stranici Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine (www.fsa.gov.ba).

Broj: 01-1-02-3-480-1/17

Datum: 05.04.2017. godine

Direktor
mr.sc. Džemil Hajrić, s.r.

ANEKS

LISTA KONKRETNIH TERMINA KOJI SE TRENUTNO KORISTE U RAZLIČITIM ZEMLJAMA ZA POTREBE OBILJEŽAVANJA PROIZVODA BEZ GMO-a

HRANA:

Austria: "ohne Gentechnik hergestellt", "Gentechnik-frei erzeugt"

Francuska: „sans OGM“

Slovenija: „Brez GSO“

Mađarska: "GMO-mentes termelésből"

Njemačka: "ohne Gentechnik"

Sljedeći izrazi prijevodi su njemačkog izraza "ohne Gentechnik", koji je verificirala Asocijacija Verband Lebensmittel ohne Gentechnik, a označava hranu proizvedenu bez genetičkog inženjeringa i koristi se na zajedničkom žigu "Ohne GenTechnik" u zemljama van njemačkog govornog područja:

Italijanski: No OGM

Španski: Sin transgénicos

Engleski: Non GMO

HRANA ZA ŽIVOTINJE:

Austrija: „geeignet zur Herstellung gentechnik-frei erzeugter Lebensmittel“

Slovenija: „Primerno za proizvodnju živil po zasebnem standardu Pridelano/proizvedeno brez GSO – brez gensko spremenjenih organizmov“,

ⁱ Različite zemlje imaju različite pristupe kada se radi o pitanju da li oznaku "bez GMO-a" mogu da nositi proizvodi koji se proizvode od različitih poljoprivrednih biljaka ili samo onih kod kojih se GMO nalaze na tržištu (kao npr. kukuruz, soja, uljana repica) i/ili oni kod kojih postoji potencijalni rizik od kontaminacije pomoću GMO-a (kao što su riža, proizvodi od krompira). Ovim smjernicama ne propisuje se koji od ovih pristupa bi se mogao primjenjivati i ne isključuje se nijedna mogućnost. Moguće je da se pitanje da li ovakvo obilježavanje dovodi potrošače u zabludu riješi na osnovu pravila koja propisuju nacionalni zakoni. Sami privredni subjekti koji plasiraju proizvode na tržište treba da se pobrinu da ne dođe do povrede drugih nacionalnih zakona.

ⁱⁱ Uslovi obilježavanja variraju od zemlje do zemlje, npr. u Austriji se mogu koristiti svi navedeni termini, dok je u Njemačkoj dozvoljena samo jedna oznaka - "bez genetičkog inženjeringa". Predloženo je upućivanje na spisak konkretnih termina navedenih u aneksu ovih smjernica.

ⁱⁱⁱ Sistemi koji trenutno postoje u Austriji ili Njemačkoj omogućuju ovakav pristup. Na primjer, u Austriji se na oznaci nalazi zvjezdica, koja upućuje na tekst da, u skladu s Regulativom Evropske unije o organskim proizvodima, dati proizvod mora biti bez GMO-a. Najčešći razlog za odbacivanje ovakvog obilježavanja jeste taj da može da dovede potrošače u zabludu, s obzirom na to da svi drugi organski proizvodi koji nemaju oznaku "bez GMO-a" ispunjavaju iste kriterije. Međutim, njemački organi vlasti tvrde da grupa proizvoda, npr. organsko mlijeko bez GMO-a, ne bi trebalo upoređivati s drugim organskim mlijekom, već s bilo kojim drugim mlijekom. Dakle, ovakvim poređenjem, obilježavanje organskog mlijeka oznakom "bez GMO-a" ne bi trebalo da predstavlja implicitno reklamiranje, te stoga ne bi trebalo ni da dovodi potrošače u zabludu.